

LAMENTATIONS OF THE LIVING IN NEW TURKISH LITERATURE-II

YENİ TÜRK EDEBİYATI'NDA MERSİYİYİ YAŞAYANLAR-II

Abdullah ACEHAN¹

Abstract

In this study, the pain of death and referred to as "son of pain" was emphasized. After a very brief information about the death at the entrance which is a kind of death was passed to son suffer. Death is considered to be the most painful facial pain on the boy, from the epic era of literature so far for us and outside of us that have had to live in unspeakable pain focused on pen holder. These writers and their sufferings when describing their, but they lost their beloved children, the memories associated with them, after losing what they had said. Subsequently, the children who died of letters penned, if applicable, on the occasion of their work or works were mentioned. In the conclusion, after a brief assessment bibliography added benefit that we sort our various publications.

Keywords: Literature, death, book, children, lose, lament.

Özet

Bu çalışmada, ölüm ve ölümün en acısı olarak ifade edilen "evlat acısı" üzerinde duruldu. Giriş'te ölüm hakkında kısa bilgi verildikten sonra ölümün bir türü olan evlat acısına geçildi. Ölümün en acı yüzü olarak kabul edilen evlat acısı hakkında, destanlar devrinden bugüne kadar bizim ve bizim dışımızdaki edebiyatlardan bu tarifi imkânsız acıyı yaşamak zorunda kalmış kalem sahipleri üzerinde duruldu. Bu edebiyatçılar ve onların yaşadıkları acı anlatılırken onların, çok sevdikleri, ama kaybettikleri çocukları, onlarla ilgili anıları, kaybettikten sonra neler yaşadıkları ifade edildi. Devamında, bu edebiyatçıların vefat eden çocukları münasebetiyle -eğer varsa- kaleme aldıkları eser veya eserlerden bahsedildi. Sonuç bölümünde kısa bir değerlendirme yapıldıktan sonra faydalandığımız muhtelif yayınları sıraladığımız kaynakça eklendi.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, ölüm, eser, çocuk, kaybetmek, ağıt.

¹ Yrd. Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ace1968@hotmail.com

“Bir kızım daha olsa adını
Eylül koyardım”
Fethi Naci²

GİRİŞ

Bu yazı, daha önce aynı başlık altında yayımlanan çalışmanın ikinci kısmını oluşturuyor.³ O makalede, bu araştırmayla ilgili olarak ilk etapta tespit ettiğimiz bazı ehl-i kalemlerden hareketle bu konu ele alındı. Şimdi burada, o ilk çalışmada incelenen konunun, yeni elde ettiğimiz bulgular ve veriler ışığında devamını getirildi.

Ölüm, hayatın bir gerçeğidir. Bu gerçek, insanoğlu bu dünyaya geldiği andan itibaren vardır ve var olmaya da devam edecektir. Fakat sadece insan için geçerli değildir ölüm, yaşayan, hayat sahibi olan bütün varlıklar için de geçerlidir. Geri dönüşü olmayan ölüm, herhalde dünyanın en zor olayıdır.⁴ Belki de Yahya Kemal'in Sessiz Gemi manzumesindeki “birçok gidenin her biri memnun ki yerinden / birçok seneler geçti dönen yok seferinden” mısralarında dediği gibi gidenlerin her biri gittikleri o yerden memnundur, ama belli mi olur belki de gittikleri yerden memnun olmayanlar da vardır diye düşünülebilir. Bazılarına göre hayatın sonu olan ölüm, bazıları için hayatın yeni veya yeniden başlamasıdır.⁵

Hayatın bir gerçeği olan ölüm, bazen beklenmedik bir şekilde ve hiç umulmadık bir anda çıkar insanoğlunun karşısına. Tıbbî açıdan bakıldığında, vakti zamanı geldiği için yaşlı birinin vefatı sıradan bir olay gibi gelir. Fakat bir de sıradan olmayan, insana normal gelmeyen ölümler vardır. Bunlardan birisi hiç şüphesiz çocuk veya gencin vefatıdır. İhtiyarlar nasıl vefat ediyorsa gayet doğal olarak çocuklar da gençler de vefat edebilir. Çünkü ölüm; sıra beklemez, sırayı takip etmez. Onun için büyüklerimiz sık sık derler ya “Allah, sıralı ölüm versin” diye. İşte bu çocuk veya genç ölümlerini yaşamak zorunda kalan ebeveynlerin çektikleri o zor acıya; “evlat acısı” denir. Evlat acısı, dünya yaratıldığı günden beri vardır. Ölümün farklı bir yansıması olan bu acı; yine bu acıyı yaşamış olan Halit Ziya Uşaklıgil'in de ifade ettiği gibi ölçüsü olmayan, tarif edilemeyen bir acıdır (Uşaklıgil, 1991: 9). İşte bundan dolayı babalar, evlatlarının ölümüyle koca bir çınar gibi sarsılarak yere yıkılır ve bir daha ayağa kalkamazlar (Bekiroğlu, 2014: 172).

Beşer olan insanoğlunun dünya üzerinde yaşayabileceği en ağır olay evlat acısıdır. Çocuğunu kaybeden sadece baba değildir. Gayet doğal olarak aynı acıyı anne de yaşar. Hatta anne, ilerleyen yıllarda alışamadığı çocuğunun yokluğuna, duvara astığı bir çerçeveye bakmakla yetinir. Hilmi Yavuz, “Boş Bakış” şiirinde, insanların büyük bir önem atfederek canlarından bir parça kabul ettikleri, hatta onsuz yaşanmaz diye düşündükleri değerlerin, ellerinden kayıp gidince yaşadıkları trajediden dolayı sahip oldukları hâlet-i rühiyelerini, bir annenin bakışıyla ve “Yusuf” imgesiyle çarpıcı bir biçimde verir:

² (Naci, 2002: 228). Fethi Naci, kızı Deniz'i 24 Aralık 1976 günü gerçekleşen trafik kazasında kaybetmiş ehl-i kalem bir babadır.

³ Dr. Abdullah Acehan, Yeni Türk Edebiyatı'nda Mersiyeyi Yaşayanlar, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research, Cilt: 5, Sayı: 21, Volume: 5 Issue, 21 Bahar 2012 Spring 2012, s. 7-23

⁴ Yahya Kemal Beyatlı bu durumu, “Rindlerin Akşamı” manzumesindeki şu mısralarla güzel bir şekilde ifade etmiştir:

Cihana bir daha gelmek hayâl edilse bile,
Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle.
Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan
Ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan
Geçince başlayacak bitmeyen sükunlu gece.

⁵ Bu çalışmanın yayımlanan ilk kısmında ifade edildiği gibi bu yüzden Mevlana, ölüm gecesini; Şeb-i Arus yani düğün gecesini olarak isimlendirmiştir (Acehan, 2012: 8).

Boş bakış uykulu yaz öğleleri
Yitik Yusuf karanlık kör kuyularda
Boş bakış çerçeveye koyar da
Bir duvar resmine çevirir anneleri (Çetin, 2001: 132).

Baba olmak bu dünyada bir kimlik olduğu gibi çocuk olmak da bir nevi süreklilik demektir.⁶ Bu dünya üzerinde insanoğluna her şey nasip olmayabilir. Bu son derece doğal bir olaydır ve belki de o insan için böylesi daha hayırlıdır. Bunu bilme şansına kimse sahip değildir. İşte insanoğluna bu dünyada nasip olmayan duygulardan biri de “baba” olmaktır. Yukarıda ifade edildiği gibi maalesef bu duygu, dünyaya gelen herkese nasip olmayabiliyor. Bu duyguyu tadamayanlardan birisi de Yahya Kemal'dir. Şair bu özlemini, “Fazıl Ahmed'e Gazel” manzumesindeki şu beyitle ifade ediyor:

Pir olur Yaküb bir savt-ı ceres güş eylese
Mahfe-i Yüsuf sanır vâdî-i Ken'an'dan geçer (Beyatlı, 1974: 76).⁷

Çocuk ise aileyi devam ettiren en değerli varlıktır.⁸ Çünkü aile, toplumun temelidir.⁹ Aile devam etmezse toplum yıkılır. Bütün canlı varlıklar nesillerini devam ettirirler. Nüfus artışı sebebiyle görülen çocuk düşmanlığı, hem cemiyetin hem tabiatın kanunlarına aykırıdır. Bu inanç, Türk halkında bugüne kadar devam etmiştir (Kaplan, 2004: 301). Daha önceleri de defalarca ifade edildiği gibi çocuk sevgisi, edebiyatın önde gelen konularından birisidir.¹⁰ Hem nazım hem de nesir türünden pek çok eserde bu konu ele alınıp işlenmiştir.¹¹

Evlât Acısını ve Mersiyeyi Yaşayanlar

Aileler için değerli bir varlık olan çocuğun bir anlık hastalığı bile o ailenin fertlerini üzme yeteri de artar bile. Çocuk, mutluluk kaynağı olduğu gibi üzerine titrenen, ihtimam gösterilen bir sevgi unsuru olarak da çıkar karşımıza. İşte bu sebebe binaen ara sıra da olsa sağlığından endişe duyulan bir varlık olarak öne çıktığı da olur.

Bu konuda hemen hemen herkesin aklına ilk gelen manzumeler; Tefik Fikret'in “Hasta Çocuk” ile Mehmet Akif Ersoy'un “Hasta” şiirleridir.¹² Tefik Fikret'in “Hasta

⁶ Hem Arapça'daki “Ebu” ön ekinde hem de bu günkü nüfus kayıtlarında görüleceği üzere hüviyet, baba ile başlar: çocuk ile devam eder. Bunun istisnaları da vardır. Nitekim Hanife isminde bir kızı olmamasına rağmen [İmam-ı Azam] Numan Bin Sabit'e Ebu Hanife; yine Bekir adında bir oğlu olmamasına rağmen ilk halifeye Ebubekir denmesi gibi.

⁷ Nurullah Çetin, Yahya Kemal'in bu beytini şu şekilde yorumluyor:

“Yahya Kemal Beyatlı, bir beytinde özelde evlât sevgisi ve özlemini sarsıcı bir biçimde verirken genelde ise karşılıklı sevginin, aşkın, bağlılığın şiddetini de hissettirir.” (Çetin, 2001:139).

⁸ Nitekim Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesinde bu durum ele alınmıştır. Çocuğu olmayan Dirse Han, hor görülür, hakir görülür.

⁹ Necati Cumalı, Boş Beşik adıyla bir tiyatro kaleme alır. Cumalı'nın bu oyununda, uzun bir bekleyiş ve özlemden sonra dünyaya gelen çocuk, kuzgunlara kaptırılarak kaybedilir. Bu durum üzerine yürek yakan; “Elmalı'dan çıktım yayan

Dayan hey dizlerim dayan” diye başlayan ağıt yakılır. Boş Beşik oyunun konusu kısaca şöyledir:

Yörük Beyi Ali ile ovalı Fatma, severek evlenirler. Fakat yedi yıl çocukları olmaz. Yedi yıl sonra bütün oba halkını sevince boğan bir oğulları olur. Fakat göç esnasında devenin üstüne konan beşik, bir ağacın dalına takılı kalır. Çocuğu kuzgunlar kapar. Oba, konacağı yere gelince, yükler indirilirken facianın farkına varılır.

¹⁰ Zamanla Türk edebiyatı içerisinde “Çocuk Edebiyatı” adı altında bir alt başlık da gündeme gelmiştir (Kerman, 2009: 186).

¹¹ Gültekin Samanoğlu, 1970 yılında yayımlanan Alacakaranlık kitabındaki manzumelerin büyük bir kısmında çocuk konusuna yer vermiştir.

¹² “Bugün biraz daha rahattı, çok şükür...

-Elbet; Geçer, bu korkulacak şey değil.

-Fakat nevbet

Zavallı yavrucağın hâlini harâb ediyor:

Vücûdu âteş içinde dalıp dalıp gidiyor.

İlâçların da mı te'siri kalmamış acabâ?

Çocuk” manzumesinde görülen durumun aynısı, nesir sahasında, Tarık Buğra'nın “Oğlumuz” adlı hikâyesinde vardır.¹³ Hem “Hasta Çocuk” manzumesinde hem de “Oğlumuz” hikâyesinde onlar için üzülen ebeveynler vardır. Mehmet Kaplan, Oğlumuz hikâyesindeki olayı şu cümlelerle özetliyor:

“Bir babanın hasta çocuğu karşısında ümitsizlenen karısına karşı söylediği sözler Oğlumuz'daki bütün kahramanların kendi kendileri ve başkaları için, en derin tarafları ile söyleyebilecekleri sözlerdir. Bunların hepsi de, hepimiz gibi, bir hastalık, ruhî veya ailevi bir ıstırap ile perçinleşirler. Fakat benliklerinden gelen bir kuvvet, onları daima diri tutar.” (Kaplan, 2004: 282). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere insan için evladından öte bir şey yoktur. Onun bir küçük ağrısı bile anne ve babayı üzmeğe, telaşlandırmaya yeterde artar bile. Fakat bu hastalığın, ağrının, sızının bir ileri safhası ölümdür. Arkada kalanları kederlendiren, onulmaz elemelere salan ölüm. Hele bu ölüm, sıralı ölüm değil de çocuk veya genç birinin vefatıysa. Yani evlat acısıysa.

İslam dinin kutsal kitabı olan Kuran-ı Kerim'de de geçer evlat acısı. Şöyle ki; Kuran-ı Kerim'deki kıssalardan biri bu konuya tahsis edilmiştir. Kıssa-i Yusuf olarak bilinen bu olayın kahramanı, Hz. Yakup'tur.¹⁴ Evladını kaybeden her baba bir anlamda Hz Yakup'tur. Yakup'un evi gibi evladını yitiren o babaların evi de beytü'l-ahzândır.¹⁵ Aynı şekilde İslam ümmetinin resulü ve son nebi olan Hazreti Peygamber, tek oğlu olan Kasım'ı kaybeder. Bundan dolayı dünyanın yaratılma sebebi olan efendiler efendisinin bir adı da “Ebu'l-Kasım: Kasım'ın babası”dır.

Nasıl ki edebiyat, çocuğu konu olarak ele alıp işlemişse yine konusunun temeli çocuk olan “evlat acısı”nı da işlemiştir. Hatta bu konu, edebiyat tarihinin gelişim çizgisi gibi bir çizgi takip etmiş ve mitolojiden, destanlar devrinden bugüne doğru ele alınmıştır. Yani kaybedilen evladın arkasından yakılan ağıtların temeli; destanlar devrine kadar dayanır. Yunan mitolojisinin kahramanlarından olan Adonis, Afrodit'in oğludur. Adonis, yaban domuzunun saldırısı sonucu ölür.¹⁶ Afrodit, oğlunun yardımına giderken yalın ayak bastığı için ayaklarına gül dikenleri batmıştır. Kırmızı güllerin açması, bu olayla başlar. Oğlu için ağlayan Afrodit'in gözyaşlarından da Girit Lalesi (Anemonlar) doğar. Bu acılı olay kadınları ve yöre halkını yasa boğar. Yahya Kemal de Akdeniz kıyılarındaki hayatı aktaran bu ünlü efsaneyi şu mısralarla ifade eder:

Sekiz gün oldu...

-Merak etmeyin hanım, humma.

-Hayır, Hüda'ya emânet, neden merak edeyim?

Fakat kuzum, ne kadar olsa ben de valideyim” (Uçman ve Akay, 2005: 30).

Hasta Çocuk manzumesinin yazılmasında, şairin oğlu Halûk'un bir gece ansızın hastalanması etkili olur (Parlatır, 2004: 54). Hasta manzumesi ise şairinin kendisinin ilave ettiği not göre Halkalı Ziraat Mektebi'nde geçen gerçek bir olaydır. Burada verem hastalığına yakalanmış bir öğrencinin diğer talebelere bu hastalığın sirâyet etmesini önlemek için okuldan uzaklaştırılması anlatılır (Okay, 1990: 147). Tefik Fikret'in “Hasta Çocuk” ve Mehmet Akif Ersoy'un “Hasta” manzumelerinde merkezi kahramanlar çocuk veya genç olmalarına rağmen Fikret'in “Hasta Çocuk” şiirinde çocuğun ebeveynleri varken; Mehmet Akif Ersoy'un “Hasta” manzumesinde ebeveynler yoktur. Çünkü -şiirden de anlaşılacağı üzere- “Hasta” manzumesinin kahramanı olan genç, annesini kaybetmiş babasını ise hiç görmemiştir. İşte ebeveynleri olmadığı için Mehmet Akif Ersoy'un “Hasta” manzumesi buraya alınmadı, sadece Tefik Fikret'in “Hasta Çocuk” şiiri alındı.

¹³ Oğlumuz, Cumhuriyet gazetesinin 1948 senesinde açmış olduğu hikâye yarışmasında ikinciliği kazanır (Kerman, 2009: 355).

¹⁴ Yusuf suresi, Kuran-ı Kerim'in on ikinci suresi olup toplan yüz on bir ayaettir ve Mekke döneminde nâzil olmuştur. Surenin özellikle 15-18 ile 94-97 ayetleri, bu araştırmanın konusu olan acıyı ifade eder.

¹⁵ “Nice Yusuf'lar kaybolmuş her hane bir beytü'l-ahzân” (Çetinkaya, 1995: 20)

¹⁶ “Mermerden nâ'şî hâreli bir tülle örtülü

Biblos İlahı genç Adonis, bekliyor, ölü

Mâtem şeritleriyle sarılmış alınları,

Mevkiple çıkdı lahdine Biblos kadınları” (Beyatlı, 1976: 29).

Birgün peşinde ağladığın mahfeden işit
İskenderiye kızlarının âh ü vâhını
Ağlarken Ayda dağlarının niym ilâhını
Giryeyle bî vedâ ediyorken bu beldeye
Kalsın yanında saçlarımız armağan diye
Ey genç ölen, adın kalacak dilde zikrimiz
Biblos'da lâleler soldukça bikrimiz (Kefeli, 2006: 54).

Bu tarifi imkânsız acıyı, Osmanlı hanedanından bazı sultanlar da yaşamıştır. Hanedan mensuplarından olan ve “Muhibbi” mahlasıyla manzumeler kaleme alan Kanuni Sultan Süleyman bunlardan birisidir.¹⁷ Kanuni, daha veliahtlığı esnasında üç tane çocuğunu peş peşe kaybedince öyle bir kedere düşer ki, vezirler onu oyalayabilmek için çare olarak Divan toplantılarını alabildiğine uzatırlar (Bekiroğlu, 2012: 45).¹⁸

Evlat acısı, konu olarak, hem yerli hem de yabancı edebiyatçılar tarafından ele alınmıştır. Halk şiirinin ustalarından Sivaslı Ruhsatı, dört defa evlenir ve bu evliliklerden yirmi üç çocuğu olur. Bunların birçoğu vefat eder fakat onu asıl yıkan oğlu Minhaci'nin otuz beş yaşındaki vefatıdır.¹⁹ Ruhsatı, vasiyeti üzerine oğlu Minhaci'nin yanına defnedilir. Bir divan oluşturacak kadar manzumeleri olan Sırrı Hanım, kızını kaybeder. Bu kızının vefatı üzerine yazdığı mersiyesi vardır. Divan şairi Nevres'in iki kızı da kuşpalazı hastalığından aynı gün vefat ederler. Şâirenin aklı melekelerinin değişmesinde bu olayın etkili olduğu tahmin ediliyor. Bir başka divan şairi Yenişehirli Avni'nin bir kız bir de erkek evladı vardır. Fakat eşi ile oğlunun peş peşe ölümü şairi derinden etkiler. 1847-1902 tarihleri arasında yaşayan ve bir divanı olan şaire Tevhide Hanım'ın manzumelerinde hissedilen derin acının sebebi; kaybettiği kızıdır. Yeni Türk Edebiyatı'nın öncülerinden Harabat yazarı Ziya Paşa'nın, Kıbrıs mutasarrıflığı sırasında bir çocuğu vefat eder.

Fakat Türk edebiyatında evladını kaybeden ve hatta o evladı adına müstakil bir kitap yayımlayan ehl-i kalem denildiğinde akla gelenlerden biri Recaizade Ekrem'dir. İşte bu psikolojiden veya belki de ruhunda barındırdığı sentimentalizmden olsa gerek ona göre “en güzel şiir; göz yaşartıcı” şiiirdir. Recaizade Ekrem de kendisini; belki de bu kaybetmenin vermiş olduğu acı ile “Eşk-i çeşmim bir küçük maslak gibi durmaz akar” mısrayla tasvir eder. İşte bu Recaizade, bütün bir nesle ağlama zevkini aşılır. Servet-i Fünun edebiyatı onun gözyaşlarıyla ıslanan bir toprakta çiçek açar (Kaplan, 2004: 67). Yakın dönem edebiyatçılarından Hüseyin Nihal Atsız'ın küçük kardeşi yazar Ahmet Nejdet Sancar Çiftçioğlu, on beş yaşındaki tek evladı Afşin'i 1960 yılında kaybeder. Bunun üzerine amcası Hüseyin Nihal Atsız, yeğeninin cenazesine katılmak için trenle İstanbul'dan Ankara'ya gelirken yolculuk esnasında “Afşin'e Ağıt” adını taşıyan şiiri kaleme alır.²⁰

¹⁷ Bir diğer Osmanlı hanedanı mensubu olan Cem Sultan'ın oğlu Oğuzhan'ın vefatı sebebiyle yaşadığı acı, önceki çalışmamızda ifade edildi (Acehan, 2012: 9).

¹⁸ “Hanedanın garantisi yine bir oğul. Bütün hesaplar o oğulun tahta oturacağı geleceğin inşası için. Ama bazen oğulların ömrü babaların ömründen kısa olunca hesaplar tutmaz. Böyle değişir kader. Orhan Gazi'nin yerine geçmesi düşünülen büyük oğlu Süleyman Paşa, babasından evvel ölen bir oğul olunca açılmıştı I. Murad'ın yolu” (Bekiroğlu, 2014: 178).

¹⁹ Sivas'ın Deliktaş bucağında doğan ve asıl adı Ali olan Minhaci XIX. yüzyılın meşhur âşıklarından Ruhsatı'nın oğludur. Annesi ise Ruhsatı'nın Mihri diye çağırdığı Elbistanlı Meryem'dir (Kaya, 2006: 1).

²⁰ Ne ümitlerle gelip dünyaya
En güzel ismi takındın: Afşin!
Böyle erken bırakıp gitme neden?
Kaç bahar, kaç yılı doldurdu yaşın?

329/940 doğmuş olan Firdevsi'nin lakabı Fahreddin'dir. Muhtelif kaynaklarda adı; Ahmed, Hasan ve Mansûr olarak da geçer. Yusuf ile Züleyha konusunu, hem İran hem de diğer İslam edebiyatlarında mesnevi nazım şekliyle ilk kaleme alan kişi Firdevsî-i Tûsî'dir (Çetin, 2001: 113). Yirmi yedi, yirmi sekiz yaşlarına geldiğinde bir oğlu, ardından bir kızı olur. En tanınmış eseri olan Şehname'yi de yazmaya başlar. 394/1003 yılında Şehname'nin ilk redaksiyonunu tamamlar. Şehnameyi bitirdiği yıl, otuz yedi yaşındaki oğlunu kaybeder (Kanar, 1996: 126).

Bu konudaki örneklerden biri; Fransız denemeci Michel de Montaigne'dir. Montaigne'in altı tane kız evladı olur. Fakat bunların beşinin ölümüne şahit olur. Fransız şairi François de Malherbe'nin oğlu bir düelloda ölür. İspanyol yazar Lope de Vega, eşini ve kızını kaybedince kendisini dine verir ve rahip olur. Fransız yazarı François de La Rochefoucauld, Fransa-Hollanda Savaşı (1672-1678) sırasında iki oğlunu kaybeder. Alman şair ve yazarı Matthias Claudius, kızı Christian Marie Auguste'ü kaybeder (1796). Rus şairi ve yazarı Vyazemsky, 1812 yılında evlenir ve bu evliliğinden dört tane çocuk sahibi olur. 1814'te ilk çocuğu, 1840'ta kızı, 1849'da en büyük kızı vefat eder. Geriye sadece tek erkek evladı kalır. Manzumelerindeki hüznün ve melankolide bu ölümlerin büyük etkisi vardır. Bir diğer örnek de Moliere'dir. Oğlunu kaybeden Moliere, bundan dolayı doktorlarla arası pekiyi değildir. Çünkü evladının vefatından hekimleri sorumlu tutar. Bundan dolayı bir nevi doktorları yermek için 1673 yılında "Le Malade imaginaire -Hastalık Hastası" isimli oyununu kaleme alır. Hatta oyunun temsilinde de başrol oyuncusu (Argan) olarak görev alır. Fakat kaderin cilvesi, 16 Şubat 1673 günkü dördüncü sahnede, daha fazla dayanamayıp sahneye yığılır kalır. Her ne kadar inatçı bir tutum sergileyerek oyunu tamamlasa da o gece evinde evladının yanına gider. O zamanın en tehlikeli hastalığı kabul edilen veremden vefat eder.

Fransız yazar, şair ve politikacı Alphonse de Lamartine de kızını kaybeder. Lamartine, 1832 senesinde eşi ve kızını alarak Doğu gezisine çıkar. Fakat kızı Julia, bu yolculuk sırasında vefat eder. Onu Beyrut'a defneden Lamartine, Fransa'ya döner. Fransız edebiyatının en önde gelen kalemlerinden biri olan Victor Hugo da Lamartine gibi bu acı olayı yaşayanlardandır.²¹ Hugo, roman ve hikâyecilerimizden Halit Ziya Uşaklıgil örneğinde karşımıza çıktığı gibi birden fazla çocuğunu (bir kız - iki erkek) kaybeden edebiyatçılardandır. Hugo'nun önce Leopoldine isimli kızı, Sen nehrinde boğularak vefat eder (1843). Bu olaydan o kadar etkilenmiştir ki, 1853 yılında yayımladığı Les Châtiments: Azaplar'a kadar hiç eser vermez. 1856'da yayımladığı Les Contemplations: Düşünceler isimli eserinde bu tarifi imkânsız acının izleri görülür. Leopoldine'in vefatından yirmi sekiz yıl sonra oğlu Charles'i kaybederek bu acıyı tekrar yaşamak zorunda kalır Victor Hugo (Paris 1871). Fakat Hugo'ya bir darbe de ikinci oğlu François Victor'un diğer erkek kardeşi Charles gibi veremden vefatıyla gelir (Bordeaux 1873).²² Lamartine ve Victor Hugo, çocuklarının vefatları üzerine ölüm temalı manzumeler kaleme alırlar.²³

İngiliz yazar Elizabeth Gaskell'in dört çocuğu vardır. (üç kız - bir erkek). Oğlu doğduktan birkaç ay sonra vefat eder. O da bu acıya katlanabilmek için yazmaya başlar. Hamlet isimli tiyatronun yazarı olan Shakespeare de oğlu Hamnet'i on bir

Kaldı senden bize bir gamlı seda...

Bir veda'dır o seda, sade veda' (6 Kasım 1960, Pazar).

²¹ Necla Işık'a göre Victor Hugo'nun hayatındaki önemli noktalardan biri iki erkek bir kız evladının vefatıdır (Işık, 1994: 57).

²² "Bana çocuklarımın mezarı için siyah kehribar büyük bir çelenk göndermiş (Hugo, 1974: 152) / Ölüler günü dolayısıyla oğullarım için her yıl gönderdiği armağanı gönderdi (Hugo, 1974:156).

²³ Victor Hugo ve Lamartine'in kızlarının vefatı üzerine yazdıkları ölüm temalı manzumeler ile bizim edebiyatımızın şairleri olan ve tıpkı Victor Hugo ve Lamartine gibi evlatlarını kaybeden Recaizade Mahmut Ekrem ile Abdülhak Hamit'in ölüm temini işleyen manzumeleri arasında benzer imajlar ve deyişler dikkati çekmektedir (Kefeli, 2000: 150).

yaşında kaybeder.²⁴ Belki de oğlunun adına ithâfen dünyaca ünlü tiyatrosunun adını Hamlet koymuştur.²⁵ Dostoyevski, 1857 senesinde Maria Dimitriyevna Isayeva ile evlenir. Maria Dimitriyevna'dan üç tane çocuğu olur. Fakat bu evlatlarından Alyoşa, 16 Mayıs 1878 günü şiddetli bir sara nöbetine tutularak ölür. Dostoyevski, oğlu Alyoşa'nın ölümünden kendisini suçlu görür. Çünkü Sara, irsi bir hastalık olduğu için babası Dostoyevski'den oğlu Alyoşa'ya geçmiştir (Çitçi, 2008: 194). Tostloy, 1862'de evlenir. Bu evliliğinden on iki çocuğu olur fakat sadece beş tanesi hayatta kalır.

Mark Twain, Oliva Langdon ile Şubat 1870'te New York'ta evlenir. 1872'de doğan ilk kızı Susy, on dokuz aylıkken difteriden vefat eder. 1874'te Clara ve 1880'de Jeen adlarında iki kızı daha olur. Fakat 1909'da yirmi dokuz yaşındaki küçük kızı Jean, kalp krizi geçirerek vefat eder. Çalışmamızın bundan sonraki kısmında, bu konu ile alakalı gördüğümüz Türk edebiyatından Beşir Fuat, Mehmet Rauf ve Mahmut Özyay gibi birkaç müstakil şahsiyet üzerinde duruldu.²⁶

Beşir Fuat:

1852 veya 1853 yıllarında doğduğunu tahmin ettiğimiz ilk Türk pozitivist ve natüralisti olan Beşir Fuat, otuz beş yıllık kısa ömrüne birçok eseri sığdırmış bir kalem sahibidir. Mehmet Kaplan'a göre Beşir Fuat, ilerleyen yıllarda Tevfik Fikret ve Ziya Gökalp'in bir şekilde yaşamak zorunda kalacakları, Doğu-Batı; İlim-Din çatışmasının rühi buhranını kendisinde ilk defa yaşayan insandır (Kaplan, 2004: 75).

Resmi nikâhlı eşinden üç tane erkek evladı olan Beşir Fuat'ın bir tane de metresinden kızı vardır.²⁷ Pozitivist bir felsefeyi benimsemesinden dolayı farklı bir kişiliğe sahip olan Beşir Fuat, 1883 yılında doğan oğluna, vatan şairi Namık Kemal'e olan sevgisinden dolayı onun adını verir: Namık Kemal. Beşir Fuat'ın biricik evladı Namık Kemal, 1884 yılında bir buçuk yaşındayken kızılık hastalığından vefat eder. Beşir Fuat ve ailesi, çok küçük yaşta vefat eden evlatları Namık Kemal'den dolayı bitkinliğe düşerler (Teber, 1986: 118).

Bu ölüm hadisesi Beşir Fuat'ta oldukça sarsıcı bir tesir bırakmış olmalı ki, dostlarına Namık Kemal'in fotoğraflarını dağıtmış, arkalarına dilsüz satırlar yazmıştır.²⁸ Beşir Fuat'ın oğlu Namık Kemal'in fotoğraflarını gönderdiği kişilerden biri de Muallim Naci'dir. Muallim Naci de Ceride-i Havadis Gazetesi'nin 22 Teşrinisani 1884 tarihli nüshasında, "Edebiyat" başlığı altında vefat eden küçük Namık Kemal için şunları yazar:

"Kardeşim Beşir Fuat Beyefendi!

*Bana sevgili Namık Kemalimizin tasvirini göndermişsin. Ne dilsüz tasvir!
Çocuğun bir büyük adam olacağına şehadet etmekte olan nâsiyesine baktım, beynime bir kâse-i âteşin zarf oldu sandım. Tasvir arkasına lisan-ı Kemal'den olarak bir takım sözler yazmışsın. Ne dilsüz sözler! Bunları gözden geçirdim. Teessürüm bir kat daha arttı. Kendi kendime dedim ki: Kime dersin? 'Öldürme ey âvâlimin Allah-ı ekberi' diye bütün âvâlim feryat*

²⁴ Hamnet Shakespeare, Shakespeare'in tek oğludur. İkiziyle birlikte 2 Şubat 1584 günü doğar. 11 Ağustos 1596 günü vefat eder. Stratford defnedilir.

²⁵ Trajedinin orijinal adı; The Tragical History of Hamlet'tir. Shakespeare tarafından 1599 ile 1601 yılları arasında kaleme almıştır.

²⁶ Bu sıralamayı, doğum tarihleri dikkate alınarak kronolojik olarak yaptık.

²⁷ Bu üç erkek evlattan sadece ikisinin adları bilinmektedir: Namık Kemal ve Cemil (Okay, 1998: 44). Beşir Fuat'ın Fransız metresinden Feride adında bir de kızı vardır (Okay, 1998: 82).

²⁸ Mustafa Reşit'e gönderdiği fotoğrafın arkasında şu cümle vardır:

Reşidim! Bu mihnetâne-i âlemde gam ve gussamı bir handesiyle meserrette tahvil eden bir melek vardı; o da Kemâlimdi. Şimdi o melek kara topraklar içinde yatıyor. Yalnız hayali kaldı. Şu resme bak da onun berhayat olduğu zaman şenliğini, şetâretini tasavvur ederek ne büyük bir saadetten mahrum olduğumu takdir et! Fî 5 Teşrinisani 300".

*etse faal-i hakiki yine bildiğini işler. Çocuğun ruhuna bir hediye olmak üzere
manzume-i âtiyeyi yazdım:*

Beşir Fuat Bey lisanından, vefat eden oğlu Namık Kemal'e:

*Namık, ey suret-i ümid-i peder
Seni devran ne yüzle etti heder
Nasıl inletmesin Fuad'ı keder
Mütezayid safay-ı canım idin*

*İbtisamındı va'd ü ikbalim
Sana gönlüm diyordu timsalim
Görünürdü yüzünde âmâlim
Sanki ayine-i cinanım idin*

*Seni tetkike daldığım demler
Nazarımda geçerdi âlemler
Yâda gelmezdi böyle matemler
Bir avalimnüma cihanım idin*

*Diyordu eyleyip Kemâli hayal
Ana kıymazdı âdem olsa zeval
Ömrüm, ey müddet-i hayat-ı Kemâl
Nerdesin en güzel zamanım idin” (Okay, 1998: 45).*

Tam olarak öğrenebilme şansı yok, ama Beşir Fuat'ın intiharında, yaşamış olduğu bu acının da payının olduğu tahmin edilebilir. Çünkü Serol Teber'in de ifade ettiği gibi bu onulmaz acı, Beşir Fuat ve ailesini derinden sarsmıştır (Teber, 1986: 118). Beşir Fuat'ın intiharının oğlu Namık Kemal'in ölümünde üç yıl (1887) sonra gerçekleşmiş olması da bu düşüncemizi desteklemektedir.

Mehmet Rauf:

Mehmet Rauf, Servet-i Fünun döneminin Halit Ziya'dan sonraki en önemli romancılarındandır. Nesir türünde birçok eseri olmasına rağmen en meşhur olanı -hatta bazı araştırmacılara göre Türk edebiyatının ilk psikolojik romanı- Eylül'dür. Eylül muharriri de bahse konu olan evlat acısını tadan kalem sahiplerindendir. Mehmet Rauf, yakın dostu ve arkadaşı olan Tefik Fikret'in halası Zehra Hanım ile yine Fikret'in yardım ve desteğiyle bir yuva kurar (1901). Bu evlilikten Süheyla ve Nihal adlarında iki kız evladı olur. Fakat Süheyla daha iki yaşındayken difteriden vefat eder.²⁹ Ancak Mehmet Rauf, kızı Süheyla'nın vefatından sonra zavallı eşi Zehra Hanım'ı kızı Nihal ile bir başına bırakarak başka gönül maceralarına yelken açar.³⁰ Bu olay üzerine Servet-i Fünun topluluğunun en önemli temsilcileri arasında yer alan ve aynı zamanda akrabası olan Tefik Fikret ile Halit Ziya Uşaklıgil, onunla ilişkilerini keserler (Karaosmanoğlu, 1969: 20).

²⁹ Hayatta kalan kızı Nihal, ilerleyen yıllarda Selami İzzet Sedes ile evlenir. Mehmet Rauf, Zehra Hanım'dan sonra -hatta Zehra Hanım ile nikâhlyken- İzmirli zengin bir ailenin kızı olan Besime Hanım ile evlenir. Bu evlilikten Cevval adında bir erkek evladı dünyaya gelir. Bu evlilik de sekiz yılını doldurunca sona erer ve Rauf, hayatının son yıllarını Muazzez Hanım adlı bir bayanla evlenerek tamamlar. Bu son eşi, Mehmet Rauf'un sağ tarafına inen felçten dolayı onun hem yazmasına hem de yürümesine yardım eder. Yani bir nevi onun sağ kolu olur (Kerman, 2009: 220).

³⁰ Başka gönüllerde macera arama olayı pekiyi sonuç vermemiş olmalı ki Mehmet Rauf, aynen Eylül romanında kendi ortaya çıkardığı Necip gibi intihara kalkışır fakat başarılı olamaz (Karaosmanoğlu, 1969: 21).

Mahmut Özay:

Mahmut Özay, Manastır'ın Kayalar Köyü'nde doğar (1909). İzmir Karataş Erkek Öğretmen Okulu'nu bitirir (1928). Kayseri'de başlayan öğretmenliği, Kuşadası Kaya Aldoğan Lisesi'nde son bulur (1965). 12 Ağustos 1980 günü vefat edince Kuşadası'nda Adalızade Mezarlığı'nda toprağa verilir. Mahmut Özay, şiirleri ve denemeleri olmasına rağmen daha çok hikâyeleriyle tanınır. 1965 yılında Yorgo adlı eseriyle Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanır (Toker ve Şen, 2004: 81). Tireli Hafsa Hatun-Yıldırım Han Zevcesi, O Mübarek Serviler, Hikâyeler, İhtiyar Elma Ağacı, Yorgo, Babam Babam, Deli Manda, Kırklar Meclisi-En Güzel Bektaşî Şiirleri, Kelile ve Dimne'den Manzum Masallar isimli eserleri vardır.

Mahmut Özay, 1938'de Naşide Hanım'la evlenir. Üç çocuğu olur. İlk çocuğu İlker, beş aylıkken ölür. İkinci oğlu Uğur Çorum'da (1941), üçüncü oğlu Mehmet Barış Tire'de (1945) dünyaya gelir. 1963 senesinde Aydın Lisesi'nde Türkçe öğretmeni olarak çalıştığı sırada ikinci oğlu Uğur, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okumaktadır. Hukuk Fakültesi öğrencisi olan Uğur, gece bekçisi tarafından hırsız zannedilerek öldürülür. Bu olay üzerine Mahmut Özay, aynı yıl Kuşadası'na tayinini ister. Oğlunun öldürülmesi Mahmut Özay'ı yıkar, büyük acılara boğar. Bu vefatın ardından yazdığı "Bu Urbalar" şiirinde, onun derin acısının izlerini buluruz;

Bu urbalar senin mi, senin mi?
Senin mi bu urbalar oğul?
Senin mi; hep delik deşik...
Sürünce şöyle yüzümü
Barut kokusu yaktı genzimi
Bu kanlar senin mi yavrum? (Karaca vd, 1998: 87).

İlk evlat acısını beş aylık oğlu İlker ile tadan Mahmut Özay, ikinci ve belki de ilkinde göre daha da ağır olanını, 1963 yılında ve henüz daha yirmi iki yaşında vefat eden Uğur ile tatmak zorunda kalır. Bu acı onun için o kadar derin bir darbe olur ki, öldürülen oğlunun giysileri üzerinden ifade eder acısını. Çünkü o elbiseler; delik deşiktir, barut kokar ve o biricik evladının kanı vardır üzerlerinde.

SONUÇ

Ölüm, dünya yaratıldığı günden beri vardır ve var olmaya da devam edecektir. Ölümü öldüremediğimiz sürece hayatın bu realitesi, kendisini gösterecektir. Elde ettiğimiz tecrübeler ışığında şunu ifade edebiliriz ki ölümün insana en ağır geleni hiç şüphesiz "evlat acısı" dır. Tarifi yapılamayan ve yürek parçalayan bu acı, o kadar ağırdır ki ne babalar ne de anneler dayanabilir. Bu kötü hadisenin belki de tek iyi tarafı; bu kalem sahiplerinin yaşadıkları acının da tazyiki ile ortaya çıkarmış oldukları eser veya eserlerdir. Kimi bu kaleme aldıklarını direk evladına ithaf eder, kimi evladının adına yazar kimi de dolaylı yoldan o gözünün nurundan, göz bebeğinden bahseder. Beşir Fuat örneğinde olduğu gibi belki de böyle yapmalarının amacı; üzerlerinde bir karabasan halini alan bu acıyı bir nebze olsun dostlarıyla paylaşarak yüklerini hafifletmek belki de geçici de olsa unutmak istemeleridir. Fakat yine Beşir Fuat'ta görüleceği üzere ne yapılsa veya ne edilse bu çaresi olmayan ıstırapı unutamadıkları gün gibi aşikârdır. Bu acının yaşattığı vahamet içinde, belki ne yaptığını bilmemekten belki de başka bir sebepten veya sorumsuzluktan dolayı vefat eden kızının acısı daha dinmeden geride kalan tek kızını ve eşini bırakarak gidenler olduğu gibi göz nuru, yaşama sevinci olan fakat vefat eden çocuklarının elbiselere sarılarak yas tutanlar, ağıt yakanlar da vardır. Son söz olarak söylemek gerekirse her ne olursa olsun bu bir acıdır ve her acı gibi onun da telafisi yoktur.

KAYNAKÇA

- Acehan, A.(2012). Yeni Türk Edebiyatı'nda Mersiyeyi Yaşayanlar, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21, 7-23
- Bekiroğlu, N. (2014). *Cümle Kapısı*, İstanbul: Timaş
- Bekiroğlu, N. (2012). *Mavi Lale*, İstanbul: Timaş
- Beyatlı, Y. K. (1974). Eski Şiirin Rüzgârıyla, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü
- Beyatlı, Y. K. (1976). *Bitmemiş Şiirler*, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü
- Çetin, N. (2001). Yeni Türk Şairinin Yusuf ve Züleyha Hikâyesi Duyarlığı, *Türkoloji Dergisi*, 13, 1, 109-143.
- Çetinkaya, Z. (1995). *Çelişkinin Türküsü*, Konya: Esra Yayınları
- Çitçi, S. (2008), Dostoyevski'nin Kumarbaz Romanının Hayat-Eser Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/5, 192-204
- Hugo, V. (1974). *Anular*, [Çeviren: Şiar Yalçın], İstanbul: Yankı Yayınları
- Işık, N. (1994). Fransız Edebiyatı ve Sürgünlük, *Varlık Dergisi*, 1041, 53
- Kanar, M. (1996). Firdevsi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 13, 125-127
- Kaplan, M. (2004). *Edebiyatımızın İçinden*, İstanbul: Dergâh Yayınları
- Karaca, Ö. Vd. (1998). *Aydın Şair ve Yazarları Antolojisi*, İzmir: Saray Matbaacılık
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1969). *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, İstanbul: Bilgi Yayınevi
- Kaya, D. (2006). *Aşık Minhacî*, Sivas: Dilek Matbaacılık
- Kefeli, E. (2000). *Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemeleri*, İstanbul: Kitabevi Yayınları
- Kefeli, E. (2006). *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*, İstanbul: 3F Yayınevi
- Kerman, Z. (2009). *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları
- Naci, F. (2002). *Türk Romanında Ölçüt Sorunu*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Okay, O. (1990). *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, İstanbul: Dergâh Yayınları
- Okay, O. (1998). *İlk Türk Pozitivist ve Naturalisti: Beşir Fuad*, İstanbul: Dergâh Yayınları
- Parlatır, İ. (2004). *Tevfik Fikret*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Teber, S. (1986). *Paris Komünü'nde Üç Yurtsever Türk: Mehmet, Reşat ve Nuri Beyler*, İstanbul: De Yayınevi
- Toker, Ş; Şen, A. (2004). Bir Öğretmen Hikâyecisi: Mahmut Özay, *Ege Eğitim Dergisi*, 5, 81-87
- Uçman, A ; Akay, H. (2005). *Rübabı Şikeste*, İstanbul: Çağrı Yayınları
- Uşaklıgil, H. Z. (1991). *Bir Acı Hikâye*, [Hazırlayan: Şemsettin Kutlu], İstanbul: İnkilap Kitabevi.